

Well-being in Syrian Refugee Children in Adolescence: An Experimental Mixed Method Research[#]

M. Engin Deniz^{1,a}, Hacer Yıldırım Kurtuluş^{1,b,*}

¹Faculty of Education, Yıldız Technical University, İstanbul, Türkiye

*Corresponding author

Research Article

Acknowledgment

[#]This study was presented as an abstract at the VIIIth International TURKCESS Congress of Education and Social Sciences.

History

Received: 11/04/2023

Accepted: 27/04/2024

This paper was checked for plagiarism using iThenticate during the preview process and before publication.

Copyright © 2017 by Cumhuriyet University, Faculty of Education. All rights reserved.

ABSTRACT

The aim of this research was to examine the views of the current well-being of Syrian refugee children in adolescence and the effectiveness of the intervention program used in line with their well-being needs. This research adopted a mixed method approach since it used qualitative and quantitative methods together. The participants consisted of adolescents selected using criterion sampling among Syrian refugee children attending a public school in Türkiye. The age range of the adolescents participating in the study was 14-15 ($M = 14.31$; $SD = .48$). The qualitative findings highlighted that the current well-being needs of Syrian refugee children were shaped around the themes of positive emotions, self-esteem, social support, commitment, and meaning in life. As for the quantitative step of the research, an intervention program was prepared to develop these five themes, which were indicators of the well-being needs of Syrian refugee children, and the study examined the effectiveness of the program. The results showed that the well-being program was effective in increasing the well-being scores of refugee adolescents after the sessions were over. The study observed that these positive results were maintained in the follow-up study two months later.

Keywords: Refugee, child, adolescence, well-being, mixed method.

Ergenlik Dönemindeki Suriyeli Mülteci Çocuklarda İyi Oluş: Deneysel Bir Karma Yöntem Araştırması[#]

Bilgi

[#]Bu çalışma VIII. Uluslararası TURKCESS Eğitim ve Sosyal Bilimler Kongresinde özet bildirisi olarak sunulmuştur.

*Sorumlu yazar

Süreç

Geliş: 11/04/2023

Kabul: 27/04/2024

Bu çalışma ön inceleme sürecinde ve yayımlanmadan önce iThenticate yazılımı ile taranmıştır.

Copyright

This work is licensed under Creative Commons Attribution 4.0 International License

ÖZ

Bu araştırmanın amacı ergenlik dönemindeki Suriyeli mülteci çocukların mevcut iyi oluşlarına ilişkin görüşlerini ve iyi oluşa dair ihtiyaçları doğrultusunda oluşturulan müdahale programının etkililiğini incelemektir. Bu araştırma nitel ve nicel yöntemleri bir arada kullandığı için karma yöntem araştırmadır. Araştırmanın çalışma grubu Türkiye’de bir devlet okuluna devam eden Suriyeli mülteci çocuklar arasından ölçüt örnekleme ile seçilen ergenlerden oluşmaktadır. Araştırmaya katılan ergenlerin yaş aralığı 14-15’tir ($X = 14.31$; $Ss = .48$). Araştırmanın nitel bulgularında Suriyeli mülteci çocukların mevcut iyi oluş ihtiyaçlarının olumlu duygular, benlik saygısı, sosyal destek, bağlılık, yaşamda anlam temaları etrafında şekillendiği görülmüştür. Araştırmanın nicel basamağında ise Suriyeli mülteci çocukların iyi oluş ihtiyaçlarının göstergesi olan bu beş temayı geliştirmeye yönelik bir müdahale programı hazırlanmış ve programın etkililiği incelenmiştir. Araştırmanın sonuçları, iyi oluş programının oturumlar sona erdikten sonra mülteci ergenlerin iyi oluş puanlarını artırma açısından etkili olduğunu göstermektedir. Bu olumlu sonuçların iki ay sonraki izleme çalışmasında da korunduğu görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Mülteci, çocuk, ergenlik, iyi oluş, karma yöntem.

^a edeniz@yildiz.edu.tr

^{id} <https://orcid.org/0000-0002-7930-3121>

^b haceryil@yildiz.edu.tr

^{id} <https://orcid.org/0000-0002-0880-1318>

How to Cite: Deniz, M. E., & Yıldırım Kurtuluş, H. (2024). Ergenlik dönemindeki suriyeli mülteci çocuklarda iyi oluş: Deneysel bir karma yöntem araştırması. *Cumhuriyet International Journal of Education*, 13(2): 339-352.

Giriş

2011 yılında Suriye’de başlayan iç savaş 14 milyona yakın Suriyelinin evlerini terk ederek başka ülkelere sığınmasıyla sonuçlanmıştır (Tinas, 2017). Türkiye, savaş nedeniyle yer değiştirmek durumunda kalan mültecilere kapılarını açan ülkelerden biridir (United Nations High Commissioner for Refugees [UNHCR], 2017). Resmî rakamlara göre Türkiye’de üç buçuk milyondan fazla Suriyeli bulunmaktadır; bunun yarısı ise 18 yaşından küçük çocuklardan oluşmaktadır (Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, 2022). Yapılan araştırmalar, mültecilerin olumsuz yaşam koşullarıyla mücadele ettiklerini ve bu durumun ruh sağlığı üzerindeki uzun vadeli olumsuz etkilerinin şiddetlendiğini göstermektedir (Mendolar ve Busetta, 2018; Walther vd., 2019). Savaşlar maruz kalan her yaştaki bireyin refahı üzerinde olumsuz etkilere sahip olsa da (Ghumman vd., 2016); çocuk ve ergenler doğası ve gelişim dönemleri gereği savaşın şiddet, duygusal yoksunluk, ayrılık, temel ihtiyaçlara ulaşamama gibi sonuçlarından daha fazla etkilenirler (Filler vd., 2021; Hamdan-Mansour vd., 2017). Özellikle ergenlik dönemi için göç gibi yerinden edilme durumlarında özel bir savunmasızlığın olduğu söylenmektedir (United Nations Population Fund [UFPA], 2007). Yapılan araştırmalarda, ergenlik döneminde depresyon, anksiyete (Stifter ve Dollar, 2016), suç işleme (Kroese vd., 2021), saldırganlık (Castillo-Eito vd., 2020), uyku bozuklukları (Short vd., 2013), madde kullanımı (Schuler vd., 2019) gibi duygusal ve davranışsal problemlerin arttığı görülmüştür. Bu popülasyonda ruh sağlığı sorunlarının yüksek yaygınlığı göz önüne alındığında (Khamis, 2019), ergenlik dönemindeki mülteci çocuklarda iyi oluşun gelişmesine ve sürdürülmesine katkıda bulunabilecek müdahale çalışmalarına ihtiyaç olduğu düşünülebilir. Bununla birlikte çatışmadan ve yerinden edilmeden etkilenen ergenler için müdahale programlarının eksik olduğu da bilinmektedir (Fazel, 2018). Dolayısıyla bu araştırmada ergenlik dönemindeki Suriyeli mülteci çocukların mevcut iyi oluşlarına ilişkin görüşleri ve iyi oluşa dair ihtiyaçları doğrultusunda oluşturulan müdahale programının etkililiği incelenmiştir.

İyi oluş kişinin iyi hissetmesine, iyi yaşamasına ve pozitif psikolojik işlevselliğe atıfta bulunan bir kavramdır (Huppert ve So, 2013). Psikolojik işlevsellik psikolojik ve davranışsal sorunların yokluğuyla birlikte kişi de güçlü yanların ve iyilik halinin varlığını gerektirir (Seligman ve Csikszentmihalyi, 2000). Dolayısıyla iyi oluşun olumlu ruh sağlığının bir göstergesi olduğu düşünülmektedir (Greenspoon ve Saklofske, 2001). Seligman (2011) PERMA modelinde iyi oluşu olumlu duygular, bağlanma, olumlu ilişkiler, anlam ve başarı bileşenleri ile tanımlamıştır. Bu araştırmada, Suriyeli mülteci çocukların iyi oluşa ilişkin görüşleri bu bileşenler çerçevesinde incelenmiştir. PERMA modelinde yer alan olumlu duygular bileşeni mutluluk, memnuniyet ve neşe gibi duyguları tanımlamaktadır (Butler ve Kern, 2016). Fredrickson (2004) genişlet ve inşa et teorisinde olumlu duyguların psikolojik kaynaklarını genişlettiğini, inşa ettiğini ve iyi oluşlarını arttırdığını vurgulamaktadır. Modelde yer alan bağlanma bileşeni

“akış” olarak tanımlanmakta ve bir etkinlik, bir kurum ya da bir hedefle güçlü bir bağlantı içinde olma anlamında ele alınmaktadır (Khaw ve Kern, 2014). Olumlu ilişkiler bileşeni bireyin sevdiği tarafından ilgi görmesi ve sosyal ilişkilerinden memnun olmasıdır. Bu ilişkilerin bireye sıkıntılı zamanlarında destek olması beklenmektedir (Seligman, 2011). Anlam bileşeni, kişinin yaşam hedefi ve değeri hakkında farkındalığıyla ilişkilidir (Lovett ve Lovett, 2016). Başarı bileşeni ise kişinin hedeflerini ve hedefler için çabasını ifade etmektedir (Butler ve Kern, 2016). Mültecilerin göç öncesi, göç sırasında ve göç sonrasında karşılaştıkları risk faktörleri bu bileşenlere ulaşmayı kısıtlayarak iyi oluşu olumsuz yönde etkilemektedir (Bhugra, 2004).

Mültecilerin göç öncesi ve göç sırasında zorunlu olarak evden ayrılma, savaş koşullarında yaşama, sosyal destek kaynaklarını kaybetme, şiddete maruz kalma (Hadfield vd., 2017) aile üyelerinin zarar görmesi (Lustig vd., 2004), yaralanma ve olumsuz koşullarda yolculuk etme gibi travmatik deneyimler yaşadıkları bilinmektedir (Wenzel vd., 2016). Bu süreçte mültecilerin ihtiyaçlarını karşılayabildikleri birçok kurum ve kuruluşa erişimlerinin azalması çocuk ve ergenlerin sosyal ve bilişsel gelişimleri için gerekli olan fırsatları da sınırlandırmaktadır (Papadopoulos 2001). Bununla birlikte, mülteciler göç sonrasında yerleştikleri ülkenin kültürel sürecine uyum sağlayamama, yerli halk tarafından istenmeme ve ayrıştırılma, barınma ve yeme içme gibi temel ihtiyaçları karşılayamama ve işsizlik gibi risk faktörlerine maruz kalmaktadırlar (Measham, 2014). Tüm bu risk faktörlerinin özellikle mülteci çocuk ve ergenlerin iyi oluşu ve gelişim sonuçları üzerinde olumsuz etkileri bulunmaktadır (Arakelyan ve Ager, 2021).

Mevcut literatür zulme maruz kalan ve savaş nedeniyle göç yaşayan çocuk ve ergenlerin ciddi düzeyde anksiyete, depresyon ve travma sonrası stres semptomlarına sahip olduklarını göstermektedir (Kien vd., 2019; Turrini vd., 2017). Bununla birlikte araştırmalar, bu çocuk ve ergenlerin psikolojik sıkıntı risklerinin artarak iyi oluşlarının tehlikeye girdiğini ve göç edilen ülkedeki yerli çocuklara göre daha fazla ruh sağlığı problemleri yaşadıklarını göstermektedir (Montgomery, 2008; Scherer vd., 2020). Ergenlik dönemindeki iyi oluşun yaşam boyunca kalıcı etkilere sahip olduğu düşünüldüğünde (Sachs ve McArthur, 2005), ergen mültecilerin iyi oluşuna zamanında müdahale etmek önemlidir. Literatürde mülteci çalışmalarının travma, travma sonrası stres ve göç öncesi ve sırasındaki risk faktörlerine odaklandığı görülmektedir (Ellis vd., 2019; Solberg vd., 2020; Walg vd., 2020). Bununla birlikte yapılan müdahale çalışmaları ise semptom odaklı bir yaklaşımla çoğunlukla psikopatolojiyi iyileştirmeyi hedeflemektedir (Grasser vd., 2019; Mancini, 2020; Rowe vd., 2017). Bu araştırmada uygulanan müdahale ise ergenlik dönemindeki Suriyeli mülteci çocukların psikolojik iyi oluşunu ve sağlığını geliştirmeyi ve korumayı amaçlaması ve göç sonrası mevcut iyi oluşa odaklanması açısından diğerlerinden farklılaşmaktadır.

Bununla birlikte, mültecilerin misafirlik süreci başlarda geçici bir süreç olarak düşünülse de Türkiye’de bulunan Suriyeli mültecilerin çoğunun imkân tanınması dahilinde ilerleyen süreçte de bu ülkede yaşamak istedikleri bilinmektedir (Kağnıcı, 2017). Dolayısıyla bu durum Türkiye için kritik bir halk sağlığı sorununu öngörmektedir. Bu sorun Türkiye’de mülteci statüsündeki bu nüfusa yönelik iyi oluşu arttıracak müdahale programlarını gerekli kılmaktadır. Sonuç olarak, bu çalışmanın Türkiye’de yaşayan ergenlik dönemindeki mülteci çocuklara odaklanarak göç sonrası mevcut iyi oluşa ve toplum ruh sağlığına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Çalışmanın Hipotezleri

Bu çalışmanın amacı, ergenlik dönemindeki Suriyeli mülteci çocukların iyi oluşlarına ilişkin görüşlerini ve iyi oluşlarını arttırmaya yönelik hazırlanan müdahale programının etkililiğini incelemektedir.

Araştırmanın nitel kısmına ait araştırma sorusu;

1. Suriyeli mülteci çocukların mevcut iyi oluşlarına yönelik görüşleri nasıldır?

Araştırmanın nicel kısmına ait hipotezleri;

1. Deney grubundaki çocukların son test iyi oluş puanları kontrol grubundaki çocukların son test iyi oluş puanlarına göre anlamlı düzeyde yüksek olacaktır.

2. Deney grubundaki çocukların son test iyi oluş puanları, ön test iyi oluş puanlarına göre anlamlı düzeyde yüksek olacaktır.

3. Deney grubundaki çocukların son test iyi oluş ve iki aylık izleme testi iyi oluş puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmayacaktır.

Yöntem

Araştırma Modeli

Bu çalışmada ergenlik dönemindeki Suriyeli mülteci çocukların mevcut iyi oluşlarına ilişkin görüşleri ve iyi oluşa dair ihtiyaçları doğrultusunda oluşturulan müdahale programının etkililiği incelenmiştir. Bu yönüyle çalışma bir karma yöntem çalışmasıdır. Karma yöntem, nitel ve nicel araştırma yöntemlerinin birlikte ve sıralı olarak kullanılmasına olanak sağlayan bir araştırma desendir (Creswell vd., 2018). Araştırmada karma yöntem kullanılmasının gerekçesi ise geliştirme tipolojisidir. Geliştirme, bir yöntemden elde edilen verilerin diğer yönüne yön vermesi, yöntemin geliştirilmesi ve etkili sonuçlar elde etmesi gerekçelerine dayanır (Greene vd., 1998; Clark ve Ivankova, 2016).

Araştırma sürecinin ilk basamağında Suriyeli mülteci çocukların iyi oluşlarına ilişkin görüşleri nitel yöntem ile incelenmiştir. Bu aşamada, bireylerin deneyimledikleri bir olguyu nasıl anlamlandırdıklarını ortaya koyan fenomenolojik desen kullanılmıştır (Creswell, 2009). Ardından nitel verilerle ortaya çıkan mülteci çocukların mevcut iyi oluşlarına yönelik ihtiyaçları doğrultusunda bir müdahale programı geliştirilmiş ve etkililiği nicel yöntemlerle incelenmiştir. Bu yönüyle de araştırmanın süreç içerisinde gelişen bir karma yöntem araştırma olduğu söylenebilir. Süreç içerisinde gelişen

araştırmalarda araştırma ilerledikçe, toplanan veriler doğrultusunda yapılan analizlerden elde edilen sonuçlar ışığında plan yapılmakta ve sonraki adımlar belirlenmektedir (Tashakkori vd., 2021). Bununla birlikte, araştırma karma yöntem desenlerinden keşfedici/sıralı (nitel → nicel) desendir. Keşfedici/sıralı desende araştırmacı nitel veriler aracılığıyla bir konuyu keşfeder ve o konuya ilişkin görüşleri elde eder. Ardından nitel verilerden elde edilen bulgular araştırmacının ikinci aşaması olan nicel sürecin geliştirilmesine yön verir (Creswell ve Plano Clark, 2018).

Araştırmanın nitel basamağında çocukların iyi oluşlarına ilişkin görüşlerine yarı yapılandırılmış görüşmeler aracılığıyla ulaşılmıştır. Araştırmanın nicel basamağında ise 2x3 deneysel desen kullanılmıştır. Bu desende birinci faktör deneysel işlem gruplarını (deney ve kontrol grupları), ikinci faktör ise bağımlı değişkenin (ön test, son test ve izleme testi) tekrarlanan ölçümlerini göstermektedir. Bu çalışmada ölçülen bağımlı değişken çocukların iyi oluş düzeyleri ve bağımsız değişken ise iyi oluş programıdır. Resim 1’de araştırma desenine ilişkin işlem basamakları sunulmuştur.

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubu Türkiye’de bir devlet okuluna devam eden ergenlik dönemindeki Suriyeli mülteci çocuklar arasından ölçüt örnekleme ile seçilmiştir. Ölçüt örnekleme, problemle ilgili olarak belirlenen özelliklere sahip kişi, olay, nesne ya da durumlardan örneklem oluşturulmasıdır (Palinkas vd., 2015). Bu araştırmanın dahil edilme ölçütleri; Suriye’den isteği dışında göç etmiş olmak ve Türkçe biliyor olmaktır.

Araştırmanın nitel basamağına 10 (6 kız, 4 erkek) çocuk, nicel basamağına ise sekizi deney ve sekizi kontrol grubunda olmak üzere 16 (10 kız, 6 erkek) çocuk katılmıştır. Araştırmaya katılan çocukların yaş aralığı 14-15 yaş arasındadır ($X = 14.31$; $Ss = .48$). Çocuklar 9.sınıfa devam etmektedirler. Çocukların ebeveynlerinin aylık maddi gelir toplamı asgari ücret veya altındadır. Araştırmaya katılan çocuklar Türkiye’ye 2015 ve 2016 yıllarında göç etmiştir.

Veri Toplama Araçları

Araştırmanın nitel aşamasında araştırmacıların oluşturduğu yarı yapılandırılmış görüşme soruları ve nicel aşamada ise Ergenler için Beş Boyutlu İyi Oluş Ölçeği veri toplama araçları olarak kullanılmıştır.

Görüşme Soruları

Suriyeli mülteci çocuklara yöneltilecek sorular hazırlanmadan önce göç ve iyi oluş sürecine yönelik güncel bilgiler ve ilgili alanyazın incelenerek ihtiyaç doğrultusunda konu başlıkları oluşturulmuştur. Araştırma soruları oluşturulurken, çocukların içinde buldukları ergenlik dönemine ait özellikler ve iyi oluş, göç ve travma sonrası gelişme kavramlarına ilişkin alan yazın dikkate alınmıştır. Araştırmanın hedefleri temel alınarak görüşmede sorulacak sorular planlanmıştır. Yıldırım ve Şimşek’in (2008) yarı yapılandırılmış görüşme sorularını hazırlama sürecindeki önerileriyle soruların çocuklar

tarafından anlaşılır olmasına, kültürel farklılıklara duyarlı olmasına, çocukları konuşmaya davet edecek sorular olmasına ve herhangi bir odağı kapsayan ancak yönlendirici olmayan sorular olmasına dikkat edilmiştir. Bu süreçte iki tane alan uzmanının görüşlerine başvurulmuş ve geri bildirimleriyle değişiklikler yapılmış ve sorular son halini almıştır (EK1).

Ergenler İçin Beş Boyutlu İyi Oluş Ölçeği

Kern ve arkadaşları (2015) tarafından geliştirilen Ergenler için Beş Boyutlu İyi Oluş Ölçeği, Türkçeye Demirci ve Ekşi (2015) tarafından uyarlanmıştır. Yapılan doğrulayıcı faktör analizi sonucunda, ölçeğin beş boyutlu uyum indeksi değerlerinin kabul edilebilir olduğu görülmüştür ($\chi^2 = 381.29$, $sd = 160$, $RMSEA = .074$, $NFI = .96$, $NNFI = .98$, $CFI = .98$, $IFI = .98$, $RFI = .96$ ve $SRMR = .052$). Ölçekte yer alan maddelere ait faktör yükü değerleri ise .37 ile .84 aralığındadır. Ölçeğin alt boyutlarına ilişkin iç tutarlılık katsayıları ise .72 ile .88 değerleri aralığındadır. Ölçeğin toplam puanının iç tutarlılık katsayısı .95 olarak hesaplanmıştır. Düzeltilmiş madde toplam puan korelasyon katsayılarının .41 ile .77 arasında değiştiği görülmüştür.

İşlem

Araştırma 2021-2022 eğitim öğretim döneminde ve İstanbul il merkezinde bir devlet okulunda okul idaresinin izniyle yürütülmüştür. Araştırmanın nitel basamağına katılacak olan çocukları belirlemek için öncelikle okul psikolojik danışmanı tarafından (araştırmacılarından biri) okuldaki Suriyeli mülteci çocuklarla (n =32) ön görüşmeler gerçekleştirilmiş ve araştırmaya alınma kriterlerini taşıyan 10 çocuk seçkisiz olarak seçilmiştir. Çocuklar ve aileleri araştırma hakkında bilgilendirilmiş ve onamları alınmıştır. Nitel verilerden elde edilen bulgular doğrultusunda çocukların iyi oluşa yönelik bir müdahale programına ihtiyaç duyduğu anlaşılmıştır.

Araştırmanın ikinci basamağı olan nitel bölümde ise iyi oluş programının uygulanması için bir grupta psikolojik danışma duyurusu hazırlanmış ve okuldaki Suriyeli mülteci çocuklara ulaştırılmıştır. Duyuruya başvuran 26 çocukla ön görüşmeler yapılmış ve çocuklar araştırma içeriği, grupta psikolojik danışma süreci ve kuralları hakkında bilgilendirilmiştir. Araştırmaya alınma kriterlerini taşıyan ve grupta psikolojik danışma sürecine katılmak isteyen çocukların ebeveynleri de araştırma hakkında bilgilendirilmiş ve onamları alınmıştır. Sonuç olarak, 16

çocuk müdahale programına dahil edilmiş ve seçkisiz olarak sekizi deney ve sekizi de kontrol grubuna atanmıştır. Ardından gruplara ön test uygulaması yapılmıştır.

Araştırmanın nitel basamağında uygulanan müdahale programı haftada bir kez ve 90 dakika olmak üzere sekiz oturumluk bir süreçten oluşmaktadır. Bu süreç pozitif psikoterapi eğitimi almış ve doktora tamamlamış bir psikolojik danışman (araştırmacılarından biri) tarafından yürütülmüştür. Kontrol grubundaki ergenlere araştırma sürecinde herhangi bir uygulama yapılmamıştır ancak araştırma sonrasında aynı müdahale bu gruba da uygulanmıştır. Deney ve kontrol grubundaki çocuklara müdahale sürecinin sonunda son test uygulaması ve müdahale sürecinden iki ay sonra izleme testi uygulaması yapılmıştır.

Araştırmada uygulanan iyi oluşu arttırmaya yönelik müdahale programı nitel verilerden elde edilen mülteci çocukların iyi oluş ihtiyaçları doğrultusunda oluşturulmuştur. Nitel verilerin analizinde betimsel analiz kullanılmış ve araştırmada temel alınan PERMA iyi oluş kuramı ışığında Suriyeli mülteci çocukların iyi oluş ihtiyaçlarının göstergesi olarak kabul edilen beş tema üretilmiştir: olumlu duygular, benlik saygısı, sosyal destek, bağlılık, yaşamda anlam. Elde edilen bu temalar çerçevesinde oluşturulan iyi oluş programı grupta psikolojik danışma sürecinde uygulanmıştır.

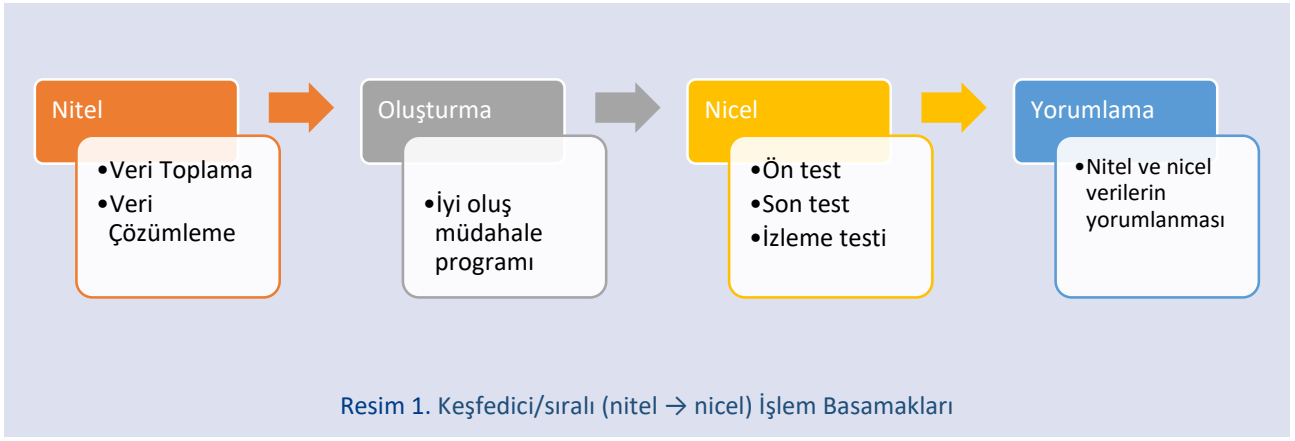
Programın İçeriği

Birinci Oturum

Birinci oturum teması tanışmadır ve süresi 90 dakikadır. Oturumda ilk olarak çocukların grup süreci, yapısı ve gruba ilişkin etik kurallarla ilgili bilgi edinmeleri sağlanmıştır. Yapılama sonrası grup üyeleriyle birlikte grup kuralları oluşturulmuştur. Grubun amacı ve üyelerin beklentileri konuşulduktan sonra tanışma ve ısınma çalışmaları yapılmıştır.

İkinci Oturum

İkinci oturumun teması iyi oluşun ele alınmasıdır ve süresi 90 dakikadır. Oturumda çocukların göç ve göç sonrası yaşam hikayeleri iyi oluş çerçevesinde konuşulmuştur. Düşük iyi oluşun beden, ilişki, başarı ve maneviyat boyutlarındaki belirtileri ve etkileri gündeme getirilmiştir. Bununla birlikte göç sonrasında iyi oluşu düşüren faktörler de ele alınmıştır.

Resim 1. Keşfedici/sıralı (nitel → nicel) İşlem Basamakları

Üçüncü Oturum

Üçüncü oturumun teması duyguların ele alınmasıdır ve süresi 90 dakikadır. Bu oturumda olumsuz duyguları azaltmak ve olumlu duyguları arttırmak amaçlanmaktadır. İlk olarak çocukların göç sonrası duygu deneyimleri üzerine konuşulmuştur. Ardından bu oturumda çocukların iyi oluşunu etkileyen olumsuz ve yıkıcı düşünceler değiştirilerek olumsuz duyguların azaltılmasına yer verilmiştir.

Dördüncü Oturum

Dördüncü oturumun teması bağlılıktır ve süresi 90 dakikadır. Bu oturumda çocukların okula bağlılıkları üzerinde çalışılmıştır. Burada, çocukların okula bağlılık durumlarına, okulda zamanın nasıl geçtiğine, okula bağlılığı etkileyen faktörlere ve baş etme kaynaklarına yer verilmiştir. Çocukların okula bağlılığını ders başarısızlığı etkilediği için verimli ders çalışma becerileri çalışılmıştır. Bununla birlikte okulda akışı arttırmak için "Akış listem etkinliği" yapılmıştır.

Beşinci Oturum

Beşinci oturumun teması sosyal ilişkilerdir ve süresi 90 dakikadır. Bu oturumda çocukların iyi oluşunu arttırmak için sosyal destek kaynakları ve sosyal ilişkilere yer verilmiştir. Burada mülteci çocukların özellikle Türk çocuklarla iletişime geçerken yaşadıkları zorluklara, sosyal destek kaynaklarına, baş etme mekanizmalarına ve problem çözme becerilerine yer verilmiştir. Ev ödevi olarak selamlaşma etkinliği ve sorun dinleme/yardım etme etkinliği verilmiştir.

Altıncı Oturum

Altıncı oturumun teması benlik saygısıdır ve süresi 90 dakikadır. Çocukların özsaygısını arttırmak için bu oturumda kendilerine ilişkin olumsuz duygu ve inançları değiştirmek amaçlanmaktadır. Çocukların olumlu olması ve içsel eleştirileri ile başa çıkması için etkinlikler yapılmıştır.

Yedinci Oturum

Yedinci oturumun teması yaşamda anlamdır ve süresi 90 dakikadır. Bu oturum çocukların yaşam hedefleri ve gelecek beklentileri üzerinde çalışılmış ve çocukların yaşadıkları hayal kırıklarının etkisiyle sahip oldukları kötümser bakış açısı değiştirilmeye çalışılmıştır. Bu amaçla umut kavramına yer verilmiş ve gelecekteki amaçların etkinliği ve iyimser düşünme etkinliği yapılmıştır. Bu

oturumda çocuklar gelecek planları konusunda teşvik edilmiştir.

Sekizinci Oturum

Sekizinci oturumun teması sonlandırmadır ve süresi 90 dakikadır. Çocukların grup sürecini ve süreçten elde ettikleri kazanımlara yer verilmiştir. Her çocuk oturuma katılım amacı ve iyi oluşlarının gelişimi bakımından hem kendini hem diğer arkadaşlarını değerlendirmiştir. Bunlarla birlikte çocukların veda sürecinden olumlu ayrılmaları için sevgi bombardımanı etkinliği yapılmıştır.

Verilerin Analizi

Verilerin analizinde ilk olarak, araştırmanın ilk basamağında yer alan nitel veriler MAXQDA programında analiz edilmiştir. Görüşme verileri, aşağıdakileri içeren tümdengelimli-teorik tematik analiz kullanılarak analiz edilmiştir: araştırmacının verileri okuması, ilk kodların hazırlanması, temaların aranması, temaların incelenmesi, temaların tanımlanması ve raporun oluşturulması (Braun ve Clark, 2019). Nitel verilerin analizinde temel alınan kuramsal temel Seligman'ın (2011) PERMA iyi oluş modelidir. Verilerin analizinde ilk olarak ses kayıtları deşifre edilerek yazıya dökülmüştür. Ardından kuram odaklı analiz yapıldığı için araştırmacılar akıllarındaki belirli sorular etrafında kodlama yapmak üzere verileri incelemişlerdir. Tüm veriler başlangıç seviyesinde kodlanıp bir araya toplandıktan sonra farklı kodlar potansiyel temaların içerisine yerleştirilmiş ve kodlanmış tüm ilgili içerik tanımlanan temalar altında toplanmıştır. Bu aşamada araştırmacılar tarafından kod listesinden bireysel olarak tema listeleri oluşturulmuştur.

Araştırmanın ikinci basamağında yer alan nicel verileri analiz etmek için her iki grubun ön test, son test ve izleme testlerinden aldıkları puanlar hesaplanmış ve ardından SPSS22 programı ile analiz edilmiştir. Verilerin analizinde ilk olarak, deney ve kontrol grubuna ait verilerin parametrik testlerin temel varsayımlarını karşılayıp karşılayamadıkları test edilmiştir. Verilerin normalliğinin test edilmesi için küçük örneklemelerde en hassas sonuç veren Shapiro-Wilk testi (Ahad vd., 2011) tercih edilmiştir. Gruplardaki çocukların puanlarına ait Shapiro-Wilk değerlerinin .05'ten büyük olduğu durumlarda parametrik testler; .05'ten küçük olduğu durumlarda non-parametrik testler kullanılmıştır. Deney ve kontrol gruplarındaki çocukların ön test, son test ve izleme testi puanlarının

ortalamaları arasındaki farkın anlamlı olup olmadığını belirlemek için Mann Whitney-U Testi kullanılmıştır. İyi oluş programının etkililiği ve kalıcılığına ilişkin GrupXÖlçüm ortak etkisini belirlemek amacıyla karışık desenler (split-plot) için Tekrarlı Ölçümler İçin Çift Yönlü Varyans Analizi ve Bonferroni testi uygulanmıştır (Büyüköztürk, 2002). Bu analizlerin varsayımlarını sağlamak için Box's M ve Levene değerlerinin anlamlılığına bakılmıştır. Deney ve kontrol grubunun puanlarının varyansları ve ölçüm setlerinin ikili kombinasyonları için yapılan Box's M değerinin .05'ten büyük olması ile grup kovaryanslarının eşit olduğu ve homojen olduğu saptanmıştır. Levene Testi sonucunun ise .05'ten büyük olmasıyla normallikle ilgili varsayımların gerçekleştiği görülmüştür (Çokluk vd., 2016). Uygulanan müdahale programının etkililiğini incelemek için tekrarlı ölçümler için varyans analizi tercih edilmiştir. Bu analizin yapılabilmesi için küresellik varsayımı test edilmiştir küresellik varsayımı sağlandığı için, Sphericity Assumed düzeltmesi kullanılarak (Tabachnick ve Fidell, 2006) varyans analizi sonuçları elde edilmiştir. Tüm analizlerde anlamlılık düzeyi .05 olarak alınmıştır.

Geçerlik ve Güvenirlik

Nitel verilerin geçerlik ve güvenilirliğini arttırmak için de Guba ve Lincoln'in (1982) önerileri dikkate alınmıştır. Araştırmanın deneysel basamağındaki müdahaleyi yürüten araştırmacının aynı zamanda katılımcıların bulunduğu okulda psikolojik danışman olması inanırılığı sağlamanın en iyi yolu olan "uzun süreli etkileşime" ortam sağlamıştır.

Araştırmanın dış geçerliliği ise, amaçlı örnekleme yöntemi kullanılarak ve araştırmaya katılan örnekleme ilişkin dahil etme ve dışlama kriterleri belirlenerek sağlanmıştır.

Araştırmanın güvenilirliği ise araştırma yöntemlerinin detaylı bir şekilde tanımlanması ve başka bir araştırmacının araştırmacılar tarafından elde edilen kodları incelemesi ile sağlanmıştır.

Bulgular

Nitel Bulgular

Verilerin analizinde Suriyeli mülteci çocukların iyi oluş ihtiyaçlarının göstergesi olarak kabul edilen beş temel tema üretilmiştir: olumlu duygular, benlik saygısı, sosyal destek, bağlılık, yaşamda anlam. Resim 2'de görüldüğü üzere belirlenen temalar birbiriyle bağlantılıdır.

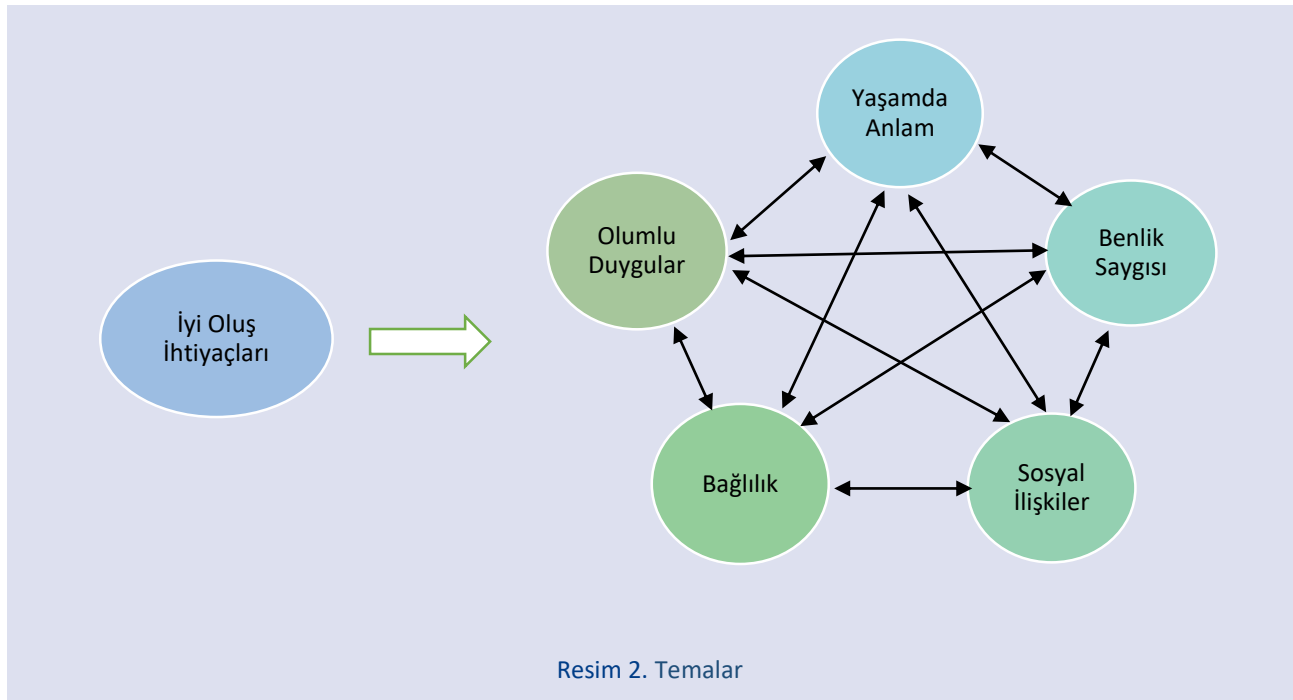
Olumlu Duygular

Suriyeli mülteci çocukların olumlu duygulara yönelik ihtiyaçları olumsuz duygularla beraber incelenmiştir. Çocuklar göç sonrasında olumlu ve olumsuz duygu değişiklikleri yaşadıklarını ancak çoğunlukla olumsuz duygular yaşadıklarını ifade etmişlerdir. En fazla hissedilen olumsuz duygular korku ve üzüntü (n = 9), en fazla hissedilen olumlu duygular mutluluktur (n = 3). Çocuklar korku ve üzüntüsü yeni bir yer göç etme, belirsizlik ve dışlanma gibi durumlarla ilişkiliyken, mutlulukları göçle birlikte yaşamlarını devam ettirebilme yolu bulmalarıyla ilişkilidir.

C1: "Suriye dönersek diye çok korkuyorum".

C2: "Notlarım düştüğü için üzülüyorum. Çok çalışıyorum ama farklı bir dil olduğu için hala soruları anlamakta güçlük çekiyorum".

Suriyeli mülteci çocuklar göç sonrasında mutluluklarını arttıran ve azaltan faktörler olduğu belirtmişlerdir. Çocukların çoğu (n = 7) sosyal bağlar, aileyle beraber yaşayabilme, eğitim alabilme ve güvende olabilme faktörleriyle mutluluklarını arttırmaktadırlar. Çocukların çoğunun mutluluğunu azaltan faktör ise geldikleri ülkedeki okul ortamında dışlanmalarıdır (n = 8).

Resim 2. Temalar

C3: "Göç sonrasında Suriyeli tanıdıklarında yanıma göç etmesi, kardeşlerimin varlığı, silah seslerinin olmadığı güvenli bir evde yaşamamız, okula gidebilmem ve ailemi kaybetme korkusu olmadan resim yapabilmem mutluluğumu artırıyor".

C10: "Bu kültüre alışamamak, anne-babamın dil bilmemesi, kültürel farklılıklar mutluluğumu azaltıyor. Suriyeli ve fakir olduğumuzu bildikleri için okulda bizimle oynamıyorlar. Kendi kültürümüzü, Suriye'yi ve akrabalarımızı özleyorum. Burada şakalar bile farklı".

Bağlılık

Suriyeli mülteci çocukların tamamı kurum ve aktivitelere ilgilerini okul üzerinden ifade etmişlerdir. Bu durum çocukların evleri dışında gittikleri tek yerin okul olmasıyla ilişkilidir. Suriyeli mülteci çocuklar okulu Türk insanlarla iletişim kurabildikleri önemli bir yer olarak görmekle birlikte; nasıl iletişim kurabileceklerini ve okulda nasıl zaman geçireceklerini bilmemektedirler. Çocukların tamamı okula ve derslere ilgilidirler ancak nasıl ders çalışacaklarını da bilmemektedirler. Çocukların çoğu okulda oyun oynayabilme ve akademik bilgi öğrenebilmenin okula bağlılıklarını arttırdığını belirtmişlerdir ($n = 7$). Bununla birlikte, okula bağlılığı azaltan faktörler ise ders çalışmaya rağmen başarısız olma ve okulda azınlık olmaktır.

C9: "Okulu Türk arkadaşlarımla oyun oynama fırsatı bulduğum çok seviyorum, ancak her zaman onların yanına gidip oynayamıyorum. Bazen okulda nasıl vakit geçirebilirim bilmiyorum, sıkılıyorum".

C5: "Ders çalışmayı çok seviyorum ama notlarımın sürekli düşük olması ve okulda Suriyeli olarak az kişi olmamız devamsızlık yapmama sebep olabiliyor".

Sosyal İlişkiler

Suriyeli mülteci çocuklar sosyal ilişkilerini okulda ve okul dışında olarak ayırmışlardır. Araştırmaya katılan kız çocukları okul dışındaki sosyal ilişkilerini ev yaşamlarıyla kısıtlamışlardır. Bu durumun sebebi sahip oldukları kültüre ait toplumsal cinsiyet rolleriyle ilişkilidir. Çocukların çoğu ($n = 8$) okulda Suriyeli çocuklarla arkadaş olurken, az bir kısmı ($n = 2$) Türk çocuklarla da arkadaş olabildiğini belirtmiştir. Çocukların çoğu ($n = 7$) "Suriyeli" etiketinden dolayı ilişki kurmaktan geri durmaktadırlar.

C4: "Okulda Suriyeli arkadaşlarımla çok rahat oynuyorum, onlarla ilişki kuruyorum. Türklerle oynamak istiyorum ama çekiniyorum, beni istemezler diye korkuyorum. İlk geldiğim zamanlarda bana "bu çocuk Suriyeli" demişlerdi".

C10: "Okul dışında Suriyeli komşularımızla ve ailemizle vakit geçiririz. Evde voleybol oynarız kardeşlerimle ama dışarıda oynamayız. Kızlar dışarıda oyun oynamaz, sesli gülmez ve sesli tepki vermez".

Suriyeli mülteci çocukların çoğu ($n = 8$) günlük yaşamlarında bir sorun yaşadıklarında aile üyelerinden destek almayı tercih etmektedir. Özellikle okul ortamında yaşadıkları çatışmalarda çoğu çocuk ($n = 8$) sessiz kalıp kavga etmekten çekindiklerini ifade ederken, çok az çocuk ($n = 2$) arkadaşlarıyla yaşadıkları çatışmalarda saldırgan bir tutum tercih etmektedir. Çocukların okulda arkadaşlarıyla

yaşadıkları sorunlardaki pasif duruşları ülkeden kovulmaktan ve Suriye'ye dönmekten korkmalarıyla ilişkilidir.

C6: "Genelde okulda sınıf arkadaşlarımla sorunlar yaşıyorum ve okulda sorunları çözmek için bir şey yapmıyorum, sadece ağlıyorum. Her seferinde eve gidip aileme anlatıyorum ve onlar da sabırlı ve güçlü olmamı söylüyorlar. Biz buradan gönderilmemek için Türklerle sorun ve kavga istemiyoruz".

Benlik Saygısı

Çocuklar sahip oldukları güçlü yönleri, başarıları ve baş etme becerilerini ifade etmekte güçlük çekmişlerdir. Çocukların çok az bir kısmı güçlü yön ve başarılar olarak sahip oldukları ilgi ve yetenekleri belirtirken, bir kısmı da problem çözme ve sosyal destek almayı baş etme becerisi olarak belirtmişlerdir.

C8: "Aslında ne konuda başarılı olduğumu tam bilmiyorum. Ama herhangi bir sorunla karşılaşırsam, mesela okulda biri benle kavga ettiyse, eve gidip ailemden ne yapmam konusunda bilgi alabilirim. Bir de öğretmenler beni severse kendimi başarılı ve güçlü hissederim".

C4: "İyi resim yapabiliyorum, kitap okurum. İnsanları üzmem ve güldürürüm. Bir de Suriye'de yaşadığım anıları düşünerek yaşadığım sorunlarla baş edebilirim".

Yaşamda Anlam

Çocuklar gelecek planlarını özellikle iyi bir meslek sahibi olma ve akademik başarı konusunda yapmaktadırlar. Çocukların seçmek istedikleri meslekler ise çoğunlukla ($n = 9$) yüksek maddi gelir elde edebilecekleri ve diğer insanlara yardım edebilecekleri mesleklerden oluşmaktadır. Çocukların çoğunun ($n=8$) yaşam amaçları ise hayatta kalabilmek ve ailelerini bir arada tutabilmektedir. Bununla birlikte çocukların bir kısmının ($n = 3$) yaşam beklentisi savaşların bitmesidir. Çocukların gelecek planları, yaşam amaçları ve yaşamdan beklentileri olmasına rağmen içeriklerinin "zor durumda olanlara yardım" temelli olduğu ve bunları gerçekleştirmek konusunda karamsar bir bakış açısında oldukları görülmüştür.

C10: "İnsanların ırkına, kim olduğuna bakmadan yardım edecek bir doktor olmak istiyorum. Suriye'deki savaşın bitmesini ve yaşamın düzelmesini bekliyorum, sonra da oraya dönmeyi planlıyorum. Bunları dışlanarak yapabilir miyim, gerçekleştirebilir miyim bilmiyorum. Belki de sadece bir hayaldir".

C5: "Annemle ve babamın uzun yaşamasını ve Suriye'de kalan ablamı yanıma alabilmek istiyorum. Bir de çocuklarım olursa onlara yemek yedirebilmek ve bakabilmek istiyorum. Bir de zengin olup fakirlere yardım yapmak isterim. Hangilerini gerçekleştirebilirim, belki de hiçbiri olmaz".

Nicel Bulgular

Araştırmanın bu bölümünde iyi oluşu arttırmaya yönelik müdahale programının etkililiğini sınamaya yönelik bulgular sunulmuştur.

Çizelge 1'de deney ve kontrol grubundan elde edilen ön test, son test ve izleme testleri verilerine ilişkin

betimsel istatistikler verilmiştir. Sonrasında deney ve kontrol gruplarından elde edilen veriler ile grupların karşılaştırılması yapılmış ve Çizelge 2’de sunulmuştur.

Çizelge 2’de görüldüğü üzere, ön test, son test ve izleme testi uygulamaları sonucunda deney ve kontrol gruplarının karşılaştırılması için yapılan Mann Whitney U Testi sonuçlarına göre, gruplar arası karşılaştırmada katılımcıların iyi oluş ön test puanları arasında anlamlı bir farklılık olmadığı görülmüştür. Bununla birlikte, Çizelge 1. Betimsel istatistikler

Puan	Grup	Ortalama			Standart Sapma			Standart Hata		
		Ön Test	Son Test	İzleme Testi	Ön Test	Son Test	İzleme Testi	Ön Test	Son Test	İzleme Testi
İyi oluş	Deney	62.50	80.75	80.63	5.93	10.69	10.20	2.10	3.78	3.61
	Kontrol	61.38	61.63	62.13	8.52	7.58	7.12	3.01	2.68	2.52

Çizelge 2. Deney ve kontrol gruplarının iyi oluş puanlarına ilişkin ön test, son test ve izleme testlerinin karşılaştırılması

Puan	Grup	N	\bar{x}	Σ	U	z	P
İyi Oluş	Deney	8	62.50	71.50	28.500	-3.68	.72
	Kontrol	8	61.38	64.50			
	Toplam	16					
	Deney	8	80.75	97.50	2.500	-3.100	.00
	Kontrol	8	61.63	38.50			
	Toplam	16					
Deney	8	80.63	96.50	3.500	-2.998	.00	
Kontrol	8	62.13	39.50				
Toplam	16						

Çizelge 3. Programın etkililiğine ilişkin bulgular

Kaynak	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p	n2	
İyi Oluş	Gruplararası						
	Grup (D/K)	2002.083	1	2002.083	10.969	.00	.44
	Hata	2555.250	14	182.518			
	Grup içi						
	Ölçüm	931.542	2	465.771	27.015	.00	.66
	Ölçüm*Grup	835.042	2	417.521	24.217	.00	.63
Hata	482.750	28	17.241				

Çizelge 3’te sunulan varyans analizinden elde edilen bu bulgulara göre, gruplar arasında ölçümlere bağlı olarak anlamlı olan farkın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek amacıyla deney ve kontrol gruplarında bulunan katılımcıların, iyi oluş ön-test, son-test ve izleme ölçümlerinden aldıkları puanların ortalamalarına bağlı olarak, gruplar-arası ve ölçümler arası karşılaştırmalarına ilişkin Bonferroni Testi uygulanmıştır. Bu aşamada kullanılan post-hoc tekniklerinden biri olan Bonferroni Testi, eşit örneklem şartı gerektirmediği ve gruplar arası belirlenen farkı ve bu farkın anlamlılık düzeyini I. ve II. tip hatalardan arınık ve kararlı biçimde ortaya koyduğu için tercih edilmiştir (Miller, 1969).

Post-hoc karşılaştırma (Bonferroni) sonuçlarına göre, deney grubunun iyi oluş ön-test ölçümünden elde ettikleri puan ortalamaları ile son-test puan ortalamaları arasındaki farkın anlamlı olduğu görülmektedir (+18.25*; $p < .05$). Benzer şekilde deney grubunun iyi oluş ön-test puan ortalamaları ile izleme testinden elde ettikleri puan ortalamaları arasındaki farkın da anlamlı olduğu

katılımcıların iyi oluş son test ve izleme testi puanları arasında deney grubu lehine anlamlı bir farklılık olduğu görülmüştür. Bu bulgulardan da anlaşıldığı gibi deney grubunda ön-test puan ortalamalarına göre son-test ve izleme testi puan ortalamalarında değişim olup olmadığını, varsa değişimin istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığını saptamak için tekrarlı ölçümler iki faktörlü varyans analizi uygulanmış ve analiz sonuçları Çizelge 3’te verilmiştir.

bulunmuştur (+18.12*; $p < .05$). Deney grubunun iyi oluş son-test puan ortalamaları ile izleme testi puan ortalamaları karşılaştırıldığında da anlamlı bir fark olmadığı görülmektedir (-0.12; $p > .05$). Sonuç olarak, deney grubunun iyi oluş ön-test ve son-test ile izleme testi arasındaki farkın anlamlı olduğu görülürken, son-test ve izleme testi puan ortalamaları arasındaki farkın anlamlı olmadığı görülmektedir. Kontrol grubunda ise iyi oluş ön test, son test ve izleme testleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır.

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Bu araştırmada ergenlik dönemindeki Suriyeli mülteci çocukların mevcut iyi oluşlarına ilişkin görüşleri ve iyi oluşa dair ihtiyaçları doğrultusunda oluşturulan müdahale programının etkililiği incelenmiştir. Ergenlik sosyal, fiziksel ve biyolojik gelişim için yetişkinliğe geçişte kritik bir zaman olmakla birlikte (Panter-Brick ve Leckman, 2013), kendine has gelişimsel güçlükleri olan ayrı bir dönemdir (Steinberg,

2005). Dolayısıyla ergenlik psikolojik sağlık ve iyi oluş için önemli bir gelişim aşamasıdır ve psikolojik sağlığa ilişkin sorunlar ilk olarak ergenlik döneminde ortaya çıkmaktadır (Dolgu vd., 2021). Savaşa maruz kalan mültecilerden özellikle ergen popülasyonu önemli gelişimsel görevler barındıran gelişim evreleri nedeniyle psikolojik sorunlar geliştirme riski altında olan savunmaz bir gruptur (Bean vd., 2007). Dolayısıyla, bu gelişim dönemine ait risk faktörlerine mülteci olmanın getirdiği zorlukların eşlik etmesi mülteci çocuk ve ergenler için müdahale ve koruyucu tedbirleri gerekli kılmaktadır (Ataman, 2021).

Araştırmanın nitel basamağında verilerin analizinde temel alınan kuramsal temel Seligman'ın (2011) PERMA iyi oluş modelidir. Bu model olumlu duygu, bağlılık, ilişkiler, anlam ve başarı bileşenlerini içermektedir. Araştırmanın nitel bulgularında da çocukların mevcut iyi oluş ihtiyaçlarının olumlu duygular, benlik saygısı, sosyal destek, bağlılık, yaşamda anlam temaları etrafında şekillendiği görülmüştür. Mevcut literatürde de araştırma sonuçlarımızla benzer olarak, olumlu duygular acı çekmeyi önledikten veya hafifletildikten sonra bile etkilerini devam ettirmesinden dolayı olumlu psikolojik sağlık için önemli bir özellik olarak bilinmektedir (Fredrickson, 2000). Dolayısıyla olumlu duygular etkili kullanıldığında düşünce-eylem repertuarını genişleterek iyi oluşu ve psikolojik dayanıklılığı öngörmektedir (Fredrickson, 2013; Fredrickson ve Joiner, 2002). Olumlu duyguların iyi oluşun ihtiyaçlarının bir göstergesi olması, çocukların göç sahip oldukları olumsuz duyguların yoğunluğuyla açıklanabilir. Benlik saygısı bireyin kendisi hakkında olumlu ve olumsuz değerlendirmelerini içermektedir (Rosenberg, 1975). Yapılan araştırmalar, araştırma sonuçlarımızla benzer olarak, yüksek benlik saygısının bireyin olumlu duygular yaşamasında ve iyi oluşun artmasında rol oynadığını göstermektedir (Diener vd., 2015; Schimmack ve Diener, 2003; Yang vd., 2019). Mülteci çocukların göç ettikleri ülkede azınlık konumunda olmaları ve özellikle okul ortamında bunu fazlaca hissetmeleri benlik saygısının bir iyi oluş ihtiyacı olmasını açıklayabilir. Sosyal destek ihtiyacı ise, bireyin ihtiyaç duyduğunda destek alabilmesi ve birine güvenebilmesine yöneliktir (Brown vd., 2003). Yapılan araştırmalarda, sosyal destek kaynaklarına sahip bireylerin daha fazla mutlu olmaları ve güvende hissetmeleri, daha az olumsuz duygular yaşamaları ve hayatından daha fazla memnun olmaları beklenmektedir (Siedlecki vd., 2014; Thomas, 2010). Yine, mülteci çocukların göç ettikleri ülkede yalnızlık duyguları hissetmeleri, özellikle okul ortamında Türk arkadaşlarından destek beklemleri, onlarla arkadaşlık kurmak istemeleri ve kendi ülkelerindeki sosyal bağlarının yıkılmış olması sosyal desteğin iyi oluş ihtiyacı olmasını açıklayabilir. Bağlılık bir faaliyete tam olarak dahil olma, kendini tamamen kaptırma duygusu ve akışta olma olarak tanımlanmaktadır (Csikszentmihalyi, 1991; Seligman, 2011). Dolayısıyla bağlılık, bireyin genel uyum ve iyi oluşunu etkileyen bir diğer ihtiyacıdır (Van Ryzin vd., 2009). Mülteci çocukların okula karşı ilgileri olmasına rağmen nasıl ders çalışacaklarını bilmemeleri ve dil ve kültür farklılığından dolayı ders çalışmaları da başarısız olacaklarını

düşünceleri bağlılığı bir ihtiyaç haline getirmiş olabilir. Anlam ise çocukların yaşamda bir amaca sahip olma veya kendinden daha büyük bir amaca hizmet etme ihtiyacıyla ilişkilidir (Steger vd., 2008). Mülteci çocukların her birinin yaşam beklentisi, gelecek amacı ve planları olmasına rağmen karamsar bakış açısının yaygınlığı anlamın iyi oluşun bir ihtiyacı olmasını açıklayabilir.

Araştırmanın nicel basamağında Suriyeli mülteci çocukların iyi oluş ihtiyaçlarının göstergesi olan bu beş temayı geliştirmeye yönelik bir müdahale programı hazırlanmış ve programın etkililiği incelenmiştir. Bulgular, iyi oluş programının oturumlar sona erdikten sonra mülteci çocukların iyi oluş puanlarını artırma açısından etkili olduğunu göstermektedir. Bu olumlu sonuçların iki ay sonraki izleme çalışmasında da korunduğu görülmüştür.

Mültecilere yönelik yürütülen deneysel çalışmalar incelendiğinde; travma odaklı bilişsel davranışçı terapi (Kananian vd., 2020; Schottelkorb vd., 2012), sanat terapisi (Ugurlu vd., 2016), öyküsel terapi (Yıldırım-Kurtuluş ve Kurtuluş, 2022), dans ve hareket terapisi (Grasser vd., 2019), okul temelli terapiler (Mancini, 2020; Sullivan ve Simonson, 2016) ve göz hareketi duyarsızlaştırma ve yeniden işleme (Yurtsever vd., 2018) gibi müdahale çalışmalarına rastlanmaktadır. Bu çalışmalarda programlar ağırlıklı olarak göç öncesi ve göç sırasındaki yaşantılara, savaşın etkilerine ve travmanın semptomlarını yatıştırmaya yönelik müdahaleleri içermektedir. Yapılan bu çalışmada ise mülteci çocukların yeniden yerleşim ülkelerindeki iyi oluş ihtiyaçları belirlenmiş ve bu doğrultuda iyi oluşu arttırmaya yönelik bir müdahale programı geliştirilmiştir. İyi oluş ve ruh sağlığı sadece geçmiş deneyimlerden değil, aynı zamanda mevcut sosyal, kültürel ve ekonomik koşullardan da etkilenmektedir (Davies vd., 2009). Bununla birlikte mültecilerin göç edilen ülkeye varmadan önce travmatik olaylara maruz kalmalarının ruh sağlığı üzerindeki etkisinin dokuz yıldan daha uzun sürdüğü bilinmektedir (Montgomery, 2008). Dolayısıyla göç sonrası iyi oluşu ele alması bu çalışmanın güçlü yönünü oluşturmaktadır. Bununla birlikte araştırma hem nitel hem de nicel yöntemler içermesi ve mülteci çocukların iyi oluş ihtiyaçlarını ele alması bakımından da kendisini farklı kılmaktadır.

Bu çalışma Türkiye'de yaşayan ve ergenlik döneminde bulunan Suriyeli mülteci çocukların iyi oluş ihtiyaçlarını ve iyi oluşu arttırmaya yönelik geliştirilen müdahale programının etkililiğini incelenmiştir. Bundan sonraki çalışmalarda farklı yaş grubundaki ve farklı ülkelere göç eden mültecilerle iyi oluşu arttırmaya yönelik müdahale çalışmaları yapılabilir. Bununla birlikte, farklı ülkelere göç eden mülteciler örnekleme alınarak kültürlerarası çalışmalar da planlanabilir. Yine, gelecekteki çalışmalarda ebeveyn ve öğretmen eğitimlerini içeren kapsamlı bir çalışma yapılarak programın içeriği ve etkililiği güçlendirilebilir. Ayrıca bu çalışmada, programa katılan mülteci çocukların oturumlar bittikten sonra ve 2 aylık izlemede iyi oluş düzeyleri ölçülmüştür. Yapılacak çalışmalarda mülteci çocukların ilerleyen gelişim

dönemlerindeki iyi oluş düzeylerindeki ve programın daha uzun vadeli etkileri altı aylık ve yıllık takipler gibi boylamsal çalışmalarla da takip edilebilir.

Araştırmada sonucunda uygulanan müdahale programının ergenlik dönemindeki Suriyeli mülteci çocukların iyi oluşunu arttırmada etkili olduğu görülmüştür. Dolayısıyla okul psikolojik danışmanları önleyici ve iyileştirmeye yönelik psikolojik destek programları oluştururken bu araştırmada uygulanan müdahaleden faydalanabilirler. Ek olarak, okullarda öğretmenler ergenlik çağındaki mülteci öğrencilerinin iyi oluşunu geliştirmek için bu tür etkinlikleri sınıf rehberlik müfredatlarına dahil edebilirler.

Araştırmanın Etik Taahhüt Metni

Yapılan bu çalışmada bilimsel, etik ve alıntı kurallarına uyulduğu; toplanan veriler üzerinde herhangi bir tahrifatın yapılmadığı, karşılaşılabilecek tüm etik ihlallerde "Cumhuriyet Uluslararası Eğitim Dergisi ve Editörünün" hiçbir sorumluluğunun olmadığı, tüm sorumluluğun Sorumlu Yazara ait olduğu ve bu çalışmanın herhangi başka bir akademik yayın ortamına değerlendirme için gönderilmemiş olduğu sorumlu yazar tarafından taahhüt edilmiştir.

Etik Kurul İzin Bilgileri

Bu araştırma Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler Araştırmaları Etik Kurulu'nun 25.02.2022 tarih ve 2022.05 sayılı etik kurul onayı ile yürütülmüştür.

Extended Abstract

Introduction

The civil war that started in Syria in 2011 resulted in nearly 14 million Syrians leaving their homes and taking refuge in other countries (Tinas, 2017). Studies show that displaced refugees struggle with adverse living conditions and the long-term negative effects of this situation on mental health are exacerbated (Mendolar & Busetta, 2018; Walther et al., 2019). Although wars have negative effects on the well-being of individuals of all ages exposed (Ghumman et al., 2016), due to their nature and developmental stages, children and adolescents are more affected by the effects of war and its consequences such as violence, emotional deprivation, separation, and inability to reach basic needs (Filler et al., 2021; Hamdan-Mansour et al., 2017). Especially for adolescence, there is a special vulnerability in situations of displacement such as migration and it is a critical period throughout life (United Nations Population Fund [UFPA], 2007). Considering the high prevalence of mental health problems in this population (Khamis, 2019), it can be thought that intervention studies are needed that can contribute to the development and maintenance of well-being and psychological health in adolescent refugee children. However, intervention programs for adolescents affected by conflict and displacement are lacking (Fazel,

2018). Therefore, this study examined the effectiveness of the intervention program created in line with the current well-being of Syrian refugee children in adolescence and their needs for well-being.

Method

This study adopted a mixed method research approach. In the first step of the research process, the views of Syrian refugee children on their well-being were examined with a qualitative method. At this stage, a phenomenological design was used, which reveals how individuals make sense of a phenomenon they experience (Creswell, 2009). Then, an intervention program was developed in line with the current well-being needs of refugee children, which emerged with qualitative data, and its effectiveness was examined with quantitative methods.

In the qualitative stage of the research, the views of children on their well-being were reached through semi-structured interviews. In the quantitative step of the research, 2x3 experimental design was used. In this design, the first factor represented the experimental treatment groups (experimental and control groups), and the second factor represented repeated measurements of the dependent variable (pretest, posttest, and follow-up test).

10 (6 girls, 4 boys) children participated in the qualitative stage of the study, and 16 (10 girls, 6 boys) children, eight in the experimental group and eight in the control group, participated in the quantitative stage. The age range of the children participating in the study was between 14-15 years old ($M = 14.31$; $SD = .48$). Children continued their education in 9th grade.

Results

The qualitative findings observed that the current well-being needs of children were shaped around the themes of positive emotions, self-esteem, social support, commitment, and meaning in life.

In the quantitative step of the research, an intervention program was prepared to develop these five themes, which were indicators of the well-being needs of Syrian refugee children, and the effectiveness of the program was examined. The results indicated that the well-being program was effective in increasing the well-being scores of refugee children after the sessions were over. The study observed that these positive results were maintained in the follow-up study two months later.

Discussion

The literature is rich in terms of providing similar findings to the qualitative findings of our research, which are positive emotions (Fredrickson, 2000), self-esteem (Yang et al., 2019), social relationships (Brown et al., 2003), commitment (Seligman, 2011) and their meaning in life (Steger et al., 2008), which are associated with well-being.

When the empirical studies on refugees are examined, it is seen that the programs in these studies mainly include

interventions aimed at pre- and post-migration experiences, the effects of war, and alleviating the symptoms of trauma. In this study, the well-being needs of refugee children in resettlement countries were determined and an intervention program was developed to increase well-being in this direction. Well-being and mental health are affected not only by past experiences, but also by current social, cultural and economic conditions (Davies et al., 2009).

Pedagogical Implications

In future studies, intervention studies can be carried out to increase well-being with refugees in different age groups and migrating from different countries. In addition, intercultural studies can also be planned by taking refugees who migrated to different countries as a sample. Again, in future studies, the content and effectiveness of the program can be strengthened by conducting a comprehensive study involving parent and teacher training.

Kaynaklar

- Ahad, N. A., Yin, T. S., Othman, A. R., & Yaacob, C. R. (2011). Sensitivity of normality tests to non-normal data. *Sains Malaysiana*, 40(6), 637-641.
- Arakelyan, S., & Ager, A. (2021). Annual Research Review: A multilevel bioecological analysis of factors influencing the mental health and psychosocial well-being of refugee children. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 62(5), 484-509. <https://doi.org/10.1111/jcpp.13355>
- Ataman, A. (2021). *Umut temelli müdahale programının Suriyeli mülteci çocukların umut ve psikolojik dayanıklılık düzeylerine etkisi* (Yüksek lisans tezi, İbn Haldun Üniversitesi). Ulusal Tez Merkezi
- Bean, T. M., Eurelings-Bontekoe, E., & Spinoven, P. (2007). Course and predictors of mental health of unaccompanied refugee minors in the Netherlands: one year follow-up. *Social Science & Medicine*, 64(6), 1204-1215. <https://doi.org/10.1016/j.socscimed.2006.11.010>
- Bhugra, D. (2004). Migration and mental health. *Acta Psychiatrica Scandinavica*, 109(4), 243- 258.
- Braun, V. & Clarke, V. (2019). Psikolojide tematik analizin kullanımı. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi*, 7(2), 873-898. <https://doi.org/10.14689/issn.2148-2624.1.7c.2s.17m>
- Brown, S. L., Nesse, R. M., Vinokur, A. D., & Smith, D. M. (2003). Providing social support may be more beneficial than receiving it: Results from a prospective study of mortality. *Psychological Science*, 14(4), 320-327. <https://doi.org/10.1111/1467-9280.14461>.
- Butler, J., & Kern, M. L. (2016). The PERMA-Profler: A brief multidimensional measure of flourishing. *International Journal of Wellbeing*, 6(3), 1-48.
- Büyüköztürk, Ş. (2002). Faktör analizi: Temel kavramlar ve ölçek geliştirmede kullanımı. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 32(32), 470-483.
- Castillo-Eito, L., Armitage, C. J., Norman, P., Day, M. R., Dogru, O. C., & Rowe, R. (2020). How can adolescent aggression be reduced? A multi-level meta-analysis. *Clinical Psychology Review*, 78, 1-45. <https://doi.org/10.1016/j.cpr.2020.101853>.
- Clark, V. P., & Ivankova, N. V. (2016). *Mixed methods research: a guide to the field (mixed methods research series)*. Sage.
- Creswell, J. W. (2009) *Research design: qualitative, quantitative and mixed methods approaches*. Sage.
- Creswell, J. W., & Plano Clark, V. L. (2018). *Designing and conducting mixed methods research*. Sage.
- Csikszentmihalyi, M. (1991). *Flow*. Munksgaard.
- Çokluk, Ö., Şekercioğlu, G. & Büyüköztürk, Ş. (2016). Sosyal bilimler için çok değişkenli istatistik: SPSS ve Lisrel uygulamaları. Pegem Yayıncılık.
- Davies, A. A., Basten, A., & Frattini, C. (2009). Migration: a social determinant of the health of migrants. *Eurohealth*, 16(1), 10-12.
- Demirci, İ. ve Ekşi, F. (2015). Ergenler için beş boyutlu iyi oluş modeli: EPOCH ölçeği'nin Türkçe formunun geçerliği ve güvenilirliği. *Gençlik Araştırmaları Dergisi*, 3(3), 9-30.
- Diener, E., Oishi, S., & Lucas, R. E. (2015). National accounts of subjective well-being. *American Psychologist*, 70(3), 234–242. <https://doi.org/10.1037/a0038899>
- Ellis, B. H., Winer, J. P., Murray, K., & Barrett, C. (2019). Understanding the mental health of refugees: Trauma, stress, and the cultural context. In R. Parekh (Ed.), *The massachusetts general hospital textbook on diversity and cultural sensitivity in mental health*, (pp. 165-187). Humana Press.
- Fazel, M. (2018). Psychological and psychosocial interventions for refugee children resettled in high-income countries. *Epidemiology and Psychiatric Sciences*, 27(2), 117-123.
- Fredrickson, B. L. (2000). Cultivating positive emotions to optimize health and well-being. *Prevention & Treatment*, 3(1), 1-25.
- Fredrickson, B. L. (2004). The broaden-and-build theory of positive emotions. *Philosophical Transactions-Royal Society of London Series B Biological Sciences*, 359, 1367–1378. <http://doi.org/10.1098/rstb.2004.1512>
- Fredrickson, B. L. (2013). Positive emotions broaden and build. *Advances on Experimental Social Psychology*, 47, 1–53.
- Fredrickson, B. L., & Joiner, T. (2002). Positive emotions trigger upward spirals toward emotional well-being. *Psychological Science*, 13(2), 172-175.
- Ghumman, U., McCord, C.E., & Chang, J. E. (2016). Posttraumatic stress disorder in Syrian refugees: A review. *Canadian Psychology/Psychologie Canadienne*, 57(4), 246-253.
- Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (2022). *Geçici Koruma*. <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638>
- Grasser L. R., Al-Saghir H., Wanna C., Spinei J., & Javanbakht A. (2019). Moving through the trauma: Dance/movement therapy as a somatic-based

- intervention for addressing trauma and stress among Syrian refugee children. *Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry*, 58, 1124–1126. <https://doi.org/10.1016/j.jaac.2019.07.007>
- Greene, J. C., & Hall, N. J. (2010). Dialectics and pragmatism. In A. Tashakkori, & C. Teddlie (Eds.), *Sage handbook of mixed methods in social & behavioral research* (pp. 119-143). Sage.
- Greenspoon, P. J., & Saklofske, D. H. (2001). Toward an integration of subjective well-being and psychopathology. *Social Indicators Research*, 54(1), 81-108. <https://doi.org/10.1023/A:1007219227883>
- Hadfield, K., Ostrowski, A., & Ungar, M. (2017). What can we expect of the mental health and well-being of Syrian refugee children and adolescents in Canada?. *Canadian Psychology/Psychologie Canadienne*, 58(2), 194-203.
- Hamdan-Mansour, A. M., Abdel Razeq, N. M., AbdulHaq, B., Arabiat, D., & Khalil, A. A. (2017). Displaced Syrian children's reported physical and mental wellbeing. *Child and Adolescent Mental Health*, 22(4), 186-193.
- Huppert, F. A., & So, T. T. C. (2013). Flourishing across Europe: Application of a new conceptual framework for defining well-being. *Social Indicators Research*, 110, 837- 861. <http://doi.org/10.1007/s11205-011-9966-7>
- Kağnıcı, D. Y. (2017). Suriyeli mülteci çocukların kültürel uyum sürecinde okul psikolojik danışmanlarına düşen rol ve sorumluluklar. *İlköğretim Online*, 16(4), 1768-1776.
- Kananian S., Soltani Y., Hinton D., & Stangier U. (2020). Culturally adapted cognitive behavioral therapy plus problem management (CA-CBT+) with Afghan refugees: A randomized controlled pilot study. *Journal of Traumatic Stress*, 33, 928-938. <https://doi.org/10.1002/jts.22615>
- Kern, M. L., Waters, L. E., Adler, A., & White, M. A. (2015). A multidimensional approach to measuring well-being in students: Application of the PERMA framework. *The Journal of Positive Psychology*, 10(3), 262-271.
- Khamis, V. (2019). Posttraumatic stress disorder and emotion dysregulation among Syrian refugee children and adolescents resettled in Lebanon and Jordan. *Child Abuse & Neglect*, 89, 29-39.
- Khaw, D., & Kern, M. (2014). A cross-cultural comparison of the PERMA model of well-being. *Undergraduate Journal of Psychology at Berkeley, University of California*, 8, 10-23.
- Kien, C., Sommer, I., Faustmann, A., Gibson, L., Schneider, M., Krczal, E., & Gartlehner, G. (2019). Prevalence of mental disorders in young refugees and asylum seekers in European Countries: a systematic review. *European Child & Adolescent Psychiatry*, 28(10), 1295-1310.
- Kroese, J., Bernasco, W., Liefbroer, A. C., & Rouwendal, J. (2021). Growing up in single-parent families and the criminal involvement of adolescents: a systematic review. *Psychology, Crime & Law*, 27(1), 61-75. <https://doi.org/10.1080/1068316X.2020.1774589>
- Lovett, N., & Lovett, T. (2016). Wellbeing in education: Staff matter. *International Journal of Social Science and Humanity*, 6(2), 107-112.
- Lustig, S. L., Kia-keating, M., Knight, W. G., Geltman, P., Ellis, H., Kinzie, D., et al. (2004). Review of child and adolescent refugee mental health. *Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry*, 43(1), 24–36. <https://doi.org/10.1097/00004583-200401000-00012>.
- Mancini, M. A. (2020). A pilot study evaluating a school-based, trauma-focused intervention for immigrant and refugee youth. *Child and Adolescent Social Work Journal*, 37(3), 287-300.
- Measham, T., Guzder, J., Rousseau, C., Pacione, L., Blais-McPherson, M., & Nadeau, L. (2014). Refugee children and their families: Supporting psychological well-being and positive adaptation following migration. *Current Problems in Pediatric and Adolescent Health Care*, 44(7), 208-215.
- Mendola, D., & Busetta, A. (2018). Health and Living Conditions of Refugees and Asylum-seekers: A Survey of Informal Settlements in Italy. *Refugee Survey Quarterly*, 37, 477–505. <https://doi.org/10.1093/rsq/hdy014>
- Montgomery, E. (2008). Long-term effects of organized violence on young Middle Eastern refugees' mental health. *Social Science & Medicine*, 67(10), 1596-1603. <https://doi.org/10.1016/j.socscimed.2008.07.020>
- Palinkas, L. A., Horwitz, S. M., Green, C. A., Wisdom, J. P., Duan, N., & Hoagwood, K. (2015). Purposeful sampling for qualitative data collection and analysis in mixed method implementation research. *Administration and Policy in Mental Health and Mental Health Services Research*, 42, 533-544. <https://doi.org/10.1007/s10488-013-0528-y>
- Panther-Brick, C., & Leckman, J. F. (2013). Editorial commentary: resilience in child development–interconnected pathways to wellbeing. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 54(4), 333-336.
- Papadopoulos, R. K. (2001). Refugee families: issues of systemic supervision. *Journal of Family Therapy*, 23, 405–422.
- Rosenberg, M. (1965). *Society and the adolescent self-image*. Princeton University Press.
- Rowe, C., Watson-Ormond, R., English, L., Rubesin, H., Marshall, A., Linton, K., & Eng, E. (2017). Evaluating art therapy to heal the effects of trauma among refugee youth: The Burma art therapy program evaluation. *Health Promotion Practice*, 18(1), 26-33.
- Sachs, J. D., & McArthur, J. W. (2005). The millennium project: a plan for meeting the millennium development goals. *The Lancet*, 365, 347-353.
- Scherer, N., Hameed, S., Acarturk, C., Deniz, G., Sheikhani, A., Volkan, S., & Polack, S. (2020). Prevalence of common mental disorders among Syrian refugee children and adolescents in Sultanbeyli district, Istanbul: results of a population-based

- survey. *Epidemiology and Psychiatric Sciences* 29, 1–9. <https://doi.org/10.1017/S2045796020001079>
- Schimmack, U., & Diener, E. (2003). Predictive validity of explicit and implicit self-esteem for subjective wellbeing. *Journal of Research in Personality*, 37, 100-106. [http://doi.org/10.1016/S0092-6566\(02\)00532-9](http://doi.org/10.1016/S0092-6566(02)00532-9)
- Schottelkorb, A. A., Dumas, D. M., & Garcia, R. (2012). Treatment for childhood refugee trauma: A randomized, controlled trial. *International Journal of Play Therapy*, 21(2), 57-73. <https://doi.org/10.1037/a0027430>
- Schuler, M. S., Tucker, J. S., Pedersen, E. R., & D'Amico, E. J. (2019). Relative influence of perceived peer and family substance use on adolescent alcohol, cigarette, and marijuana use across middle and high school. *Addictive Behaviors*, 88, 99-105. <https://doi.org/10.1016/j.addbeh.2018.08.025>
- Seligman, M. E. P. (2011). *Flourish*. Simon & Schuster
- Seligman, M. E. P., & Csikszentmihalyi, M. (2000). Positive psychology. An introduction. *American Psychologist*, 55, 5-14. <http://doi.org/10.1037/0003-066X.55.1.5>
- Siedlecki, K. L., Salthouse, T. A., Oishi, S., & Jeswani, S. (2014). The relationship between social support and subjective well-being across age. *Social Indicators Research*, 117(2), 561-576.
- Solberg, Ø., Nissen, A., Vaez, M., Cauley, P., Eriksson, A. K., & Saboonchi, F. (2020). Children at risk: a nation-wide, cross-sectional study examining post-traumatic stress symptoms in refugee minors from Syria, Iraq and Afghanistan resettled in Sweden between 2014 and 2018. *Conflict and Health*, 14(1), 1-12. <https://doi.org/10.1186/s13031-020-00311-y>
- Steger, M. F., Kashdan, T. B., Sullivan, B. A., & Lorentz, D. (2008). Understanding the search for meaning in life: Personality, cognitive style, and the dynamic between seeking and experiencing meaning. *Journal of Personality*, 76(2), 199-228.
- Steinberg, L. (2005). Cognitive and affective development in adolescence. *Trends in Cognitive Sciences*, 9(2), 69-74. <https://doi.org/10.1016/j.tics.2004.12.005>
- Stifter, C., & Dollar, J. (2016). Temperament and developmental psychopathology. *Developmental Psychopathology*, 1, 1–62. <https://doi.org/10.1002/9781119125556.devpsy411>
- Sullivan A. L., & Simonson G. R. (2016). A systematic review of school-based social-emotional interventions for refugee and war-traumatized youth. *Review of Educational Research*, 86, 503–530.
- Tabachnick, B. G., & Fidell, L. S. (2007). *Using multivariate statistics*. Allyn and Bacon.
- Tashakkori, A., Johnson, R. B., & Teddlie, C. (2021). *Foundations of mixed methods research: Integrating quantitative and qualitative approaches in the social and behavioral sciences*. Sage
- Thomas, P. A. (2010). Is it better to give or to receive? Social support and the well-being of older adults. *Journals of Gerontology Series B: Psychological Sciences and Social Sciences*, 65(3), 351-357. <http://doi.org/10.1093/geronb/gbp113>
- Tinas, M. (2017). Lübnan'daki Suriyeli mülteciler: Hükümet stratejisi yokluğunda ekonomik, siyasi ve mezhepsel zorluklar. *ORSAM Bölgesel Gelişmeler Değerlendirmesi Dergisi*, 62, 1-15.
- Turrini, G., Purgato, M., Ballette, F., Nosè, M., Ostuzzi, G., & Barbui, C. (2017). Common mental disorders in asylum seekers and refugees: umbrella review of prevalence and intervention studies. *International Journal of Mental Health Systems*, 11(1), 1-14.
- Uğurlu, N., Akca, L., & Acarturk, C. (2016). An art therapy intervention for symptoms of post-traumatic stress, depression and anxiety among Syrian refugee children. *Vulnerable Children and Youth Studies*, 11(2), 89-102. <https://doi.org/10.1080/17450128.2016.1181288>
- United Nations Population Fund (UFP). (2007). *A framework for action on adolescents and youth: opening doors with young people: 4 keys*. <https://www.unfpa.org/publications/framework-action-adolescents-and-youth>
- United Nations High Commissioner for Refugees [UNHCR]. (2017). *Syria regional refugee response*. <http://data.unhcr.org/syrianrefugees/regional.php>
- Van Ryzin, M. J., Gravely, A. A., & Roseth, C. J. (2009). Autonomy, belongingness, and engagement in school as contributors to adolescent psychological well-being. *Journal of Youth and Adolescence*, 38(1), 1-12.
- Walg, M., Eder, L. L., Martin, A., & Hapfelmeier, G. (2020). Distorted time perspective in adolescent Afghan and Syrian refugees is associated with psychological distress. *The Journal of Nervous and Mental Disease*, 208(9), 729-735. <https://doi.org/10.1097/NMD.0000000000001194>
- Walther, L., Fuchs, L.M., Schupp, J., & Von Scheve, C. (2020) Living conditions and the mental health and well-being of refugees: Evidence from a Large-Scale German Survey. *Journal of Immigrant Minority Health*, 22, 903–913. <https://doi.org/10.1007/s10903-019-00968-5>
- Wenzel, T., Mirzaei, S., & Nowak, M. (2016). Assessment of sequelae of torture for refugees in host countries. *The Lancet*, 387, 746-746. [https://doi.org/10.1016/S0140-6736\(16\)00324-X](https://doi.org/10.1016/S0140-6736(16)00324-X)
- Yang, Q., Tian, L., Huebner, E. S., & Zhu, X. (2019). Relations among academic achievement, self-esteem, and subjective well-being in school among elementary school students: A longitudinal mediation model. *School Psychology*, 34(3), 328–340. <https://doi.org/10.1037/spq0000292>
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2008). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin Yayıncılık.
- Yıldırım Kurtuluş, H., & Kurtuluş, E. (2022). Çocuk gözünden göç hikayesinin öyküsel terapi odağında incelenmesi: Suriyeli mülteci çocuklar. *Humanitas*, 10(19), 318-348.
- Yurtsever A., Konuk E., Akyüz T., Zat Z., Tükel F., Çetinkaya M., Savran C., & Shapiro E. (2018). An eye movement desensitization and reprocessing (EMDR) group intervention for Syrian refugees with post-traumatic

stress symptoms: Results of a randomized controlled trial. *Frontiers in Psychology*, 9, 1-8. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2018.00493>

EK 1.

Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu

Şu an yaşadığın ülkeyi düşündüğünde kendini son 6 ayda nasıl hissediyorsun?

-Olumlu Duygular:

-Olumsuz Duygular:

Göç ettiğin bu ülkedeki mutluluğunu nasıl değerlendiriyorsun?

Göç ettiğin bu ülkede mutluluğunu etkileyen faktörler neler?

Okula ve derslere bağlılığını nasıl değerlendiriyorsun?

Okulda nasıl vakit geçiriyorsun?

Sosyal ilişkilerin nasıldır?

-Okulda:

-Okul dışında:

Yaşadığın problemlerde sana destek olanlar kimlerdir? Nasıl?

Yaşadığın problemlerle nasıl baş ediyorsun? Neler yapıyorsun?

Yaşamdan beklentilerin ve amaçların nelerdir?

Kendini başarılı ve güçlü hissettiğin durumlar nelerdir?

Geleceğin hakkında ne planlıyorsun?